

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/10783/2024

Esityksellä ehdotetaan muutettavaksi ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettua lakia sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia. Esityksen tavoitteena on toimeenpanna ja täydentää Euroopan unionin sääntelyä, joka varmistaa kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestäväen tarjonnan. Tähän liittyen esitetään kansallisen kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteen perustamista ja sen tiedonsaantioikeutta sekä strategisten hankkeiden määräaikojen seuranta ja pidentämistä lupamenettelyissä. Esityksessä ehdotetaan, että Pohjois-Suomen aluehallintovirasto toimisi kansallisena yhteyspisteviranomaisena, joka vastaa kriittisten raaka-aineiden hankkeiden lupamenettelyjen koordinoinnista ja helpottamisesta.

Yhteyspisteviranomaiselle annettaisiin oikeus saada tietoja hankkeiden lupaprosesseista ja se vastaisi strategisten hankkeiden määräaikojen seurannasta sekä niiden mahdollisesta pidentämisestä. Lisäksi esityksessä säädetään strategisten hankkeiden etusijasta ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden lupamenettelyissä, mikä tarkoittaa, että nämä hankkeet käsiteltäisiin kiireellisinä suhteessa muihin hankkeisiin. Esityksessä myös ehdotetaan, että tietyissä tapauksissa voitaisiin poiketa ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyvien viranomaisten kuulemisesta, jotta hankkeiden käsittelyä voidaan nopeuttaa.

Kiitämme lausuntopyynnöstä ja lausumme luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta seuraavaa:

On tärkeää, että yhteyspiste on riittävästi resursoitu sekä viranomaisten määrän että laadun suhteen. Tällä varmistetaan hankkeiden oikea-aikainen, asiantunteva ja perusteellinen arviointi.

Virkamiehistön asiantuntemus, koulutus ja urapolut taattava

-Asiantuntemuksen tulee olla riittävä laaja ja korkea. Tällä hetkellä keskeinen ongelma lupaviranomaisissa ja myös hallinto-oikeuksissa on luonnontieteellisen osaamisen heikko rajattu määrä, taso ja osaamisten kapeus. Viranomaisten painottuminen insinööriteisiin on ongelma. Lupaviranomaisen täytyy pystyä käsittelemään ja ymmärtämään myöskin tietollista kirjallisuutta laaja-alaisesti. Tutkijan koulutus ja tohtorintutkinto tulisi olla edellytys lupa-asioita ratkaiseville viranomaisille.

-Viranomaisten palkkatason tulee olla riittävä, jotta virastot pystyvät rekrytoimaan parhaita asiantuntijoita.

-Viranomaisten määrän tulee olla riittävä. Mikäli lupaprosessien käsittelyä halutaan nopeuttaa pitää viranomaisia lisätä vastaavasti.

-Pohjois-Suomen AVI:ssa on paras osaaminen teollisuuden ja kaivostoiminnan luvituksesta. Tämä voidaan todeta lupaprosessien laajuudesta asiakirjoina ja myös uudelleen kuulutuksista, kun tiedot ovat tarkentuneet. Muiden AVI:n osaaminen kapeampaa, selvitykset ja prosessit merkittävästi huonompia, mikä näkyy myös lupien hylkäämisinä (BASFin lupa – ja koetoimintaluvat samalle toiminnalla).

Riippumaton asiantuntemus ja ohjeistuksen laatiminen virkamiehistön käyttöön on taattava seuraavilla alueilla:

- ympäristö- ja pinta- ja pohjavesivaikutusten arviointi vesipuitedirektiivin mukaisesti, ml. kemialliset vaikutukset ekologiseen tilaan kattavasti, esim. sulfaatti ja harvinaisemmat haitta-aineet.
- louhintateknikka, käsittäen avolouhoskaivostoiminnan uusimmat tunnelikaivosvaihtoehdot. Tämä on ratkaisevan tärkeää jätteiden määrän rajoittamisessa
- jätteiden karakterisointi, mallinnus, hallinta ja pitkäaikaiset vaikutukset. Jätteiden vaaraluokitukset käsittäen liekenevat ja muuten vaaralliset mineraalit. Jäteratkaisujen pitkäaikaiset vaikutuksen huomioiden rakentaiden ylläpidon ja suotovesien käsittelyn. Jätteiden louhossijoituksen selvitykset ja vaikutukset.
- tiivisrakenteet vesialteille. Tämän tulee käsittää osaaminen rakenteiden hajoamisesta ja uusimis- sekä korjausmahdollisuuksista ja tarpeista
- vedenpuhdistusteknologia.
- jätteiden kierrätys- ja hyötykäyttö
- geo- ja ympäristökemia
- toiminnan kannattavuuden ja toimijoiden taloudellisen ja pitkäaikaisen ja kestävä toiminnan kyvyn arviointi: resurssit tarvittavan BAT ympäristöteknologian käyttöönottoon ja mahdollisten vahinkojen korvaamiseksi varmistettava
- raja-arvojen määrittäminen ja mittaukset valvonnassa kattavia
- sosiaaliset ja yritysvaikutukset
- hyöty-haitta-analyysi. Toiminnan taloudellinen järkevyyden. Toiminnan yleisen edun (YSL) ja yhteiskunnan edun mukaisuus huomioiden luonnonsuojelulain poikkeukset ja kaivoslain yleiset ja yksityiset edut.
- onnettomuusriskit ja vaikutukset. Nykyiset kemikaaliluvat ovat salattuja ja läpinäkymättämiä prosesseja ja aiheuttavat suuria vaaroja, toisaalta onnettomuuksia ei käsitellä lainmukaisesti YVA- ja ympäristölupaprosesseissa (Vaasan HaO Vantaan Energian vaarallisen jätteenpolttolaitoksen luvan palautus, VHaO 20.6.2024)

Nämä asiantuntijuudet ovat tärkeitä läpi luparosessien, alkaen varauksista ja päättyen pitkäaikaisiin vaikutuksiin kaivoksen sulkemisen jälkeen.

Muita havaintoja

On myöskin tärkeää, että asiantuntijalausunnat tai raportit ovat täysin riippumattomien lähteiden valmistamia, ja jos esimerkiksi kaivosteollisuuden maksamia konsultteja käytetään raporttien valmistuksessa, että joko viranomaisen tai riippumaton kolmas osapuoli tarkistaa raportit niiden oikeellisuuden ja riittävän datan suhteen.

Emme voi olla samaa mieltä ehdotuksen kanssa, että tietyissä tapauksissa voitaisiin poiketa ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyvien viranomaisten kuulemisesta, jotta hankkeiden käsittelyä voidaan nopeuttaa. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn liittyvä viranomaisten kuuleminen on ehdottoman tärkeää.

Muiden kuin etusijahankkeiden käsittely ja kansalaisten kuuleminen ei saa vaarantua eikä sen laatu huonontua uuden yhteispisteet myötä.

Nopeat ja runsaat lupakäsittelyt asettava rasiitteita kansalaisyhteiskunnalle. Kansalaisjärjestöjen rahoituksella tulee taata Århusin sopimuksen mukaiset mahdollisuudet monimutkaisten lupaprosessien ymmärtämiseen. Tämä on merkittävä parannusten kohde.

Lupaprosesseja voidaan nopeuttaa ja tehdä varmemmiksi osallistamalla kansalaisyhteiskunta aiemmin sekä parantamalla konsulttien riippumattomuutta ja asiantuntemusta. Paras ratkaisu olisi, jos lupaviranomainen hankkii selvitykset suoraan riippumattomilta tutkimustahoilta kaupallisten konsulttien sijasta. Tämä voisi myös olla teollisuudelle tehokkampi ja halvempi ratkaisu.

Kansalaisten Kaivosvaltuuskunta ry, pj. Jati Natunen, Ympäristökemisti, FT.

Pelastetaan Päijänteen, Vesijärven ja Kymijoen Vesistö ryhmä, perustajajäsen Satu Jaatinen, paikallis- ja